

Deiseb Caewch y Bwlch

Cyflwyniad

Cyflwyno Cymdeithas Genedlaethol i Blant Byddar (NDCS) Cymru ein deiseb **Caewch y Bwlch!** i'r Pwyllgor Deisebau ar ran plant a phobl ifanc byddar ledled Cymru. Cyflwynwn y ddeiseb heddiw (Mai 7fed 2013) gan ei bod nid yn unig yn Wythnos Ymwybyddiaeth o Fyddardod ond mae hefyd yn ddwy flynedd ers i 55 allan o'r 60 Aelod Cynulliad cyfredol addo i weithredu i *Gau'r Bwlch* mewn cyrhaeddiad addysg rhwng disgyblion byddar a phlant eraill.

Mae gormod o blant a phobl ifanc byddar yn dal i fethu â chyrraedd eu llawn botensial. Dengys ystadegau Llywodraeth Cymru (a gyhoeddwyd yn gyntaf yn 2009) fod yna bwlch sylweddol mewn cyrhaeddiad rhwng plant byddar a'u cyfoedion ym mhob Cyfnod Allweddol. Yn 2012, yr oedd disgyblion byddar yn 26% yn llai tebygol o gyflawni pum TGAU ar raddau A*-C, a **41%** yn llai tebygol o gyflawni graddau llwyddo uwch TGAU mewn pynciau craidd Saesneg/Cymraeg, Mathemateg a Gwyddoniaeth.¹

Nid yw'r bwlch hwn mewn cyrhaeddiad yn dderbyniol. Geilw ein deiseb am strategaeth i fynd i'r afael â'r rhwystrau y mae plant a phobl ifanc byddar yn eu hwynebu yn yr ysgol a'r coleg ac i **Gau'r Bwlch!**

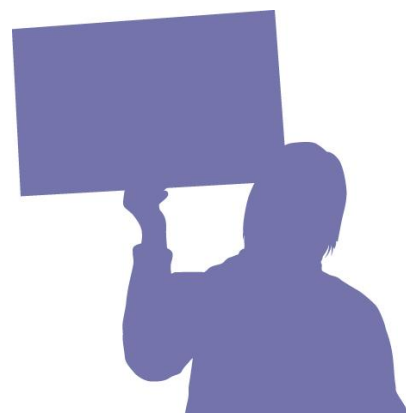
Mae NDCS Cymru wedi gofyn i'r arbenigwyr - y bobl ifanc byddar eu hunain - i ddweud wrthym ba bwyntiau allweddol sydd angen cael eu cynnwys mewn strategaeth. Nododd ein

harbenigwyr bedwar pwynt allweddol, ac fe'u hamlinellir yn ein fideo amgaeedig:

1. Mae angen cefnogaeth addas arnom yn yr ysgol a'r coleg.
2. Rydym eisïau i bob ystafell ddsbarth feddu ar acwsteg dda.
3. Mae rhai ohonom ni'n defnyddio iaith arwyddion. Helpwch ni i annog ein cyfoedion a'n hathrawon sy'n clywed i ddysgu arwyddo.
4. Rydym eisïau i fwy o athrawon a disgyblion fod yn fwy ymwybodol o fyddardod

Wyneba gormod o blant a phobl ifanc byddar rwystrau yn yr agweddau pwysig hyn o'u bywydau ac, felly'n methu â chyrraedd eu llawn botensial yn yr ysgol neu'r coleg.

Rhydd y papur byr hwn fwy o wybodaeth gefndir ar y materion a nodwyd gan yr arbenigwyr yn ein fideo. Amlinella'r gwahanol fathau o rwystrau y mae pobl ifanc byddar yn eu hwynebu yn y rhannau hyn o'u bywydau ac awgryma sut i ddatblygu strategaeth i fynd i'r afael â'r rhwystrau hyn.

**I wylïo ein fideo ac am
wybodaeth bellach, ymwelwch â
www.ndcs.org.uk/ClosetheGap
Wales**

1. Mae angen cefnogaeth addas arnom yn yr ysgol a'r coleg

Defnyddia pob un o'r bobl ifanc byddar sydd yn ein fideo wahanol fathau a lefelau o gefnogaeth, ond yr oedd pob un ohonynt am ddweud wrthym ba mor bwysig mae eu cefnogaeth iddynt.

Rydw i eisiau dangos i Lywodraeth Cymru ba mor anodd yw hi yn yr ysgol i bobl ifanc byddar. - Jodie

Rydw i eisiau dwed wrth y gwleidyddion pam bod angen gwell cyfleusterau ar bobl fyddar mewn ysgolion yng Nghymru. - Daniyaal

Y cefndir

Mae pob plentyn byddar yn wahanol. Defnyddia rhai plant a phobl ifanc byddar ddyfeisiau clywed cynorthwyol fel teclynnau clyw neu fewnblaniadau yn y cochlea, tra nad yw eraill. Y mae rhai plant yn llefaru ac yn darllen gwefusau, defnyddia rhai iaith arwyddion a gall rhai ohonynt ddefnyddio cymysgedd o'r holl ddulliau hyn.

Gan nad oes ysgolion arbenigol ar gyfer disgyblion byddar yng Nghymru, mynychu rhai plant ysgolion arbenigol dros y ffin, ond mynychu'r mwyafrif llethol ysgolion prif ffrwd. Mynychu rhai ysgolion prif ffrwd sydd â chanolfan adnoddau arbenigol ar gyfer disgyblion

byddar, tra gall eraill fod yr unig blentyn byddar yn yr ysgol gyfan.

Effeithia byddardod ar blant a phobl ifanc mewn gwahanol ffyrdd. O ganlyniad, mi fydd y cymorth sydd ei angen ar ddisgybl byddar yn dibynnu ar ei anghenion unigol. Gall fod angen ystod o wahanol fathau o gymorth ar blant byddar. Dylai'r mathau canlynol o gymorth fod ar gael:

- Athro Plant Byddar. Arbeniga'r gweithwyr proffesiynol hyn mewn sicrhau bod y cwricwlwm yn hygyrch i blant a phobl ifanc byddar. Gallant roi cyngor i athrawon prif ffrwd a gallant hefyd ddarparu cymorth uniongyrchol i blentyn byddar.
- Therapydd lleferydd ac iaith. Gall y gweithwyr proffesiynol hyn helpu plant a phobl ifanc byddar sydd efallai yn wynebu anawsterau mewn datblygiad lleferydd oherwydd bod ganddynt gysylltiad cyfyngedig â sain.
- Technoleg. Dibynna llawer o blant byddar ar y seiniau y maent yn eu clywed i'w helpu i gyfathrebu. Gall offer clywed cynorthwyol, fel teclynnau radio neu systemau maes sain fod yn bwysig i'r disgyblion hyn.
- Gweithiwr Cymorth Cyfathrebu/Dehonglydd. Mae'r gweithwyr proffesiynol hyn yn dra gwahanol i Athro Plant Byddar. Nid ydynt yn weithwyr addysg proffesiynol ond yn hytrach arbenigant mewn cyfieithu/dehongli'r hyn a ddywedir yn yr ystafell ddosbarth a gallant fod yn hanfodol bwysig i bobl ifanc sydd yn defnyddio iaith arwyddion.

- Cymerwyr nodiadau. Mae angen cymerwr nodiadau ar nifer o bobl ifanc (sydd) yn y coleg. Mae hyn oherwydd nad yw'n bosib darllen gwefusau/gwyllo dehonglydd a chymryd nodiadau ar yr un pryd.

Beth yw'r rhwystrau?

Nid yw plant a phobl ifanc byddar yn aml yn derbyn y cymorth sydd ei angen arnynt yn yr ysgol neu'r coleg. Heb gymorth addas, wyneba plant a phobl ifanc byddar rwystrau sylweddol wrth ymgymryd â'r cwricwlwm ac wrth gyflawni eu llawn botensial.

Gall cael hyd i gymorth fod yn anodd yng Nghymru am nifer o resymau. Yn gyntaf, yn aml gweithia Athrawon Plant Byddar hyd eu heithaf yn barod a dim ond nifer fach ohonynt sydd. Prydera NDCS Cymru fod y sefyllfa yn debygol o waethygu wrth i awdurdodau lleol wynebu penderfyniadau cyllidebol anodd.

Yn ail, gall awdurdodau lleol gael trafferth recriwtio Gweithwyr Cymorth Cyfathrebu, yn enwedig rhai sydd â lefel addas o iaith arwyddion. Dangosodd arolwg gan Y Consortiwm Ymchwil i Addysg Fyddar (CRIDE) yn 2012 mai dim ond 6.5 Gweithiwr Cymorth Cyfathrebu cyfwerth ag amser llawn sydd mewn swydd ledled y dywysogaeth.ⁱⁱ Nid yw'n anghyffredin i blentyn byddar dderbyn cymorth gan Weithiwr Cymorth Cyfathrebu, neu hyd yn oed gan gynorthwydd addysgu, sydd â lefel sylfaenol iawn o iaith arwyddion. Prydera NDCS Cymru am yr effaith y caiff hyn ar fynediad y disgybl i'r cwricwlwm a'i allu i ddatblygu ei ddewis iaith.

Dylai fod gan blant a phobl ifanc byddar yr hawl i gael cynllun personol sy'n amlinellu eu hanghenion cymorth yn yr ysgol (naill ai Cynllun Addysg Unigol

neu Ddatganiad, yn dibynnu ar lefel eu hangen). Serch hynny, yn ymarferol, nid yw nifer fawr o blant a phobl ifanc byddar yn derbyn cynlluniau o'r fath, neu os ydynt, mae'r cynlluniau ag eisiau'r manylion penodol am y lefel o gymorth sydd eu hangen arnynt. Mae NDCS Cymru yn awyddus i sicrhau bod unrhyw newidiadau sy'n dod o ganlyniad i'r diwygiad ADY arfaethedig, yn gweithio'n effeithiol i blant byddar a'u teuluoedd. Serch hynny, gan ein bod ni wedi gweld y cynigion cyfredol, pryderwn y gall y problemau hyn barhau o dan y system newydd. Yn benodol yr ydym yn awyddus i sicrhau o dan y system newydd y:

- Datgenir yn glir bod gan blant a phobl ifanc byddar yr hawl i gael cynllun cymorth.
- Adwaenir gweithwyr proffesiynol arbenigol addas i gyfrannu at gynllun cymorth plentyn byddar.
- Darperir gwybodaeth glir yn y cynllun cymorth am y math a'r lefel o gymorth y derbynia'r plentyn neu'r person ifanc.
- Caiff plant a phobl ifanc byddar a'u teuluoedd hawliau addas i herio'r cymorth a dderbynnir ganddynt. Yn ein barn ni, nid yw sicrhau bod y math yma o hawliau ar waith o reidrwydd yn arwain at gynnydd yn y nifer o apeliadau, ond yn hytrach yn annog cydymffurfiaeth â'r Cod Ymarfer.

Mae gennym bryderon hefyd parthed sicrhau cymorth arbenigol ar gyfer myfyrwyr ôl-16 yng Nghymru. Mae Llywodraeth Cymru yn datganoli'r cyllid sydd ar gael ar gyfer lleoliadau mewn colegau arbenigol i awdurdodau lleol fel rhan o'r Grant Cynnal Refeniw. Yn ogystal, mae cyllid ar gyfer darparu cymorth i fyfyrwyr mewn colegau prif ffrwd, a ddyrannwyd gynt yn ganolog trwy'r Gronfa Atodol i ddysgwyr ag

anawsterau a/neu anabledau dysgu, bellach am gael ei ddatganoli i Golegau. Er nad yw NDCS Cymru yn erbyn datganoli'r cyllid hwn, argymhellwn yn gryf fod mesurau monitro yn cael eu rhoi ar waith i sicrhau fod awdurdodau lleol a Cholegau yn cwrdd â'u cyfrifoldebau newydd parthed hyn.

Prydera NDCS Cymru hefyd a yw ysgolion yn ddigon atebol mewn perthynas â'r cymorth a gynigiant i fyfyrwyr byddar neu beidio. Yn wir, o dan system arolygu gyfredol Estyn, mae yna ddiffyg gwybodaeth a phwyslais ar anghenion addysgol arbennig.

Awgrymiadau

- Bod Llywodraeth Cymru yn adolygu a yw argaeledd a set sgiliau gweithwyr proffesiynol arbenigol allweddol (fel y'u hamlinellir uchod) yn addas i anghenion y boblogaeth fyddar ifanc yng Nghymru.ⁱⁱⁱ Gall adolygiad o'r fath ystyried a oes angen safonau cenedlaethol a chyfleoedd hyfforddi pellach er mwyn gwella argaeledd y math hwn o gymorth.
- Bod Llywodraeth Cymru yn gweithio gydag NDCS Cymru i leddfu ein pryderon parthed Diwygiadau ADY. Yn benodol, croesawn sicrhau o ran yr hawl apelio a datblygiad llwybrau anabled penodol. Yn wreiddiol, cynigwyd bod cyfarwyddyd penodol yn cael ei greu i amlinellu llwybrau atgyfeirio ac i egluro sut y byddai'r system newydd yn berthnasol i grwpiau gwahanol o blant a phobl ifanc. Deallwn y gall y cynigion hyn nawr gael eu hepgor. Anogwn Lywodraeth Cymru i fwrw ymlaen â chynhyrchu llwybr darpariaeth i blant a phobl ifanc byddar, fel y

bo eglurder ynghylch y math o gymorth y gall fod ei angen ar blant byddar yn ogystal â pha weithiwyd proffesiynol a ddylai gael eu cynnwys wrth asesu eu hanghenion.

- Bod Llywodraeth Cymru, drwy ddatganoli cyllid i gefnogi myfyrwyr ôl-16 sydd ag anghenion arbennig, yn rhoi mesurau monitro ar waith er mwyn sicrhau bod awdurdodau lleol a cholegau yn cwrdd â'u cyfrifoldebau i gefnogi'r myfyrwyr hyn yn briodol.
- Bod Llywodraeth Cymru yn annog Estyn i ystyried sut y gall arolygiadau ysgolion lle mae disgyblion byddar wedi'u cofrestru, ac arolygiadau gwasanaethau cymorth arbenigol yr awdurdodau lleol gynnwys archwiliad gwell i'r cymorth a ddarperir i blant a phobl ifanc byddar.

2. Rydym eisïau i bob ystafell ddoſbarth feddu ar acwsteg dda.

Defnyddia'r rhan fwyaf o'r arbenigwyr yn ein fideo declynnau clyw, mewnbaniadau yn y cochlea neu declynnau radio. Siaradasent am ba mor anodd y gall hi fod i ganolbwyntio mewn ystafelloedd doſbarth swnllyd.

Mewn ystafell ddoſbarth lle mae'r acwsteg yn wael, mae'n anodd iawn deall yr athro oherwydd mae llawer o sŵn cefndir - cadeiriau yn crafu ar y llawr, plant yn siarad - ac mae popeth yn dod ata i, i gyd yr un pryd - Kurt

Y Cefndir

Defnyddia llawer o blant a phobl ifanc byddar y sain yr ydynt yn ei glywed i'w helpu i ddeall yr hyn sy'n cael ei gyfathrebu. Gall hwn fod yn sgil anodd ei ddatblygu, ac yn gofyn am gryn ganolbwyntio. Mewn ystafelloedd lle mae'r acwsteg yn wael, gall fod yn anos fyth i blant byddar ddefnyddio'r sain.

Dylid cydnabod er bod llawer o blant yn defnyddio dyfeisiau clywed cynorthwyol fel teclynnau clyw neu fewnbaniadau yn y cochlea, nid yw'r dyfeisiau hyn yn "gwella" byddardod. Nid ydynt yn adfer lefelau clywed "nodweddiadol". Mewn gwirionedd, mewn ystafelloedd lle mae acwsteg wael, gallant fod yn ddiwerth. Mae teclynnau clyw yn dueddol o ehangu bob sain, ac mae pobl ifanc wedi dweud wrthym eu bod yn diffodd eu teclynnau mewn ystafelloedd sydd ag

acwsteg wael. Mae dyfeisiau technolegol eraill, fel systemau maes sain, hefyd angen amgylchedd sydd ag acwsteg dda i weithio'n effeithiol.

Dylid nodi fod acwsteg dda hefyd yn bwysig i lawer o grwpiau eraill o ddysgwyr sy'n agored i niwed, gan gynnwys yr 80% o blant sydd yn dioddef o fyddardod dros dro o ganlyniad i glust ludiog.^{iv}

Mae NDCS Cymru wedi bod yn ymgyrchu ynghylch acwsteg mewn ysgolion, gyda chefnogaeth gan ddeg o fudiadau eraill,^v ac yr ydym yn falch bod y mater wedi derbyn cefnogaeth drawsbleidiol. Mae cyfanswm o 39 o Aelodau'r Cynulliad wedi dangos eu cefnogaeth dros acwsteg dda mewn adeiladau ysgol, coleg ac ysgolion meithrin.^{vi}

Beth yw'r rhwystrau?

Er bod rheoliadau adeiladu yn mynnu bod rhaid i adeiladau ysgol newydd gyflawni safon acwsteg ofynnol, yn aml anwybyddir y safonau hyn gan nad oes gofynion gorfodol i ddangos cydymffurfiaeth â'r safonau.

Amlygodd ein harolwg o awdurdodau lleol yng Nghymru mai dim ond 11% o'r 262 o ysgolion a adeiladwyd rhwng 2003 a 2010 oedd wedi eu profi i weld a oeddynt yn cydymffurfio â'r safonau acwsteg a dim ond 31% ohonynt oedd wedi ymgynghori ag acwstegydd.^{vii}

Mae NDCS Cymru yn falch o weithio gyda Llywodraeth Cymru mewn perthynas ag ysgolion a adeiladwyd fel rhan o'r Rhaglen Ysgolion ar gyfer yr 21ain Ganrif. Bellach mae ysgolion a adeiladwyd o dan y rhaglen hon o dan rwymedigaeth gytundebol i ddangos cydymffurfiaeth â safonau acwsteg. Credwn fod hyn yn gam cadarnhaol ymlaen at sicrhau bod acwsteg ar yr agenda. Serch hynny, yr ydym yn

ymwybodol y bydd hyn yn effeithio ar ysgolion a ariennir yn y modd hwn yn unig, a hefyd yn ymwybodol i'n hymchwil ddatgelu amharodrwydd ymhlith swyddogion i gwrdd â safonau mewn achosion nas ystyriwyd yn orfodol.

Gan y datganolid rheoliadau adeiladu bellach, anogwn ar Lywodraeth Cymru i fynd cam ymhellach. Mi fydd sicrhau y gosodir yr un gofyniad mewn rheoliadau statudol yn golygu y gall bob ysgol *swnio'n well* heb ystyried sut y'u hariennir.

Yr ydym hefyd yn ymwybodol o gamau y gellir eu cymryd i wella'r acwsteg mewn adeiladau ysgol, coleg ac ysgolion meithrin presennol, a chroesawn y cyfle i weithio gyda Llywodraeth Cymru i hyrwyddo ein pecyn cymorth i ysgolion sydd eisiau gwella'r acwsteg yn eu hadeilad.

Awgrymiadau

- Bod Llywodraeth Cymru yn defnyddio ei hawdurdod dros reoliadau adeiladu i gryfhau safonau acwsteg. Sicrha hyn ei bod yn ofynnol i bob adeilad ysgol, coleg ac ysgol meithrin ddangos cydymffurfiaeth â'r safonau - heb ystyried sut y'u hariennir.
- Bod Llywodraeth Cymru yn gweithio gydag NDCS Cymru i godi ymwybyddiaeth ymhlith prifathrawon am rai o'r mesurau y gallant eu gweithredu er mwyn gwella'r acwsteg mewn adeiladau ysgol presennol.

3. Mae rhai ohonon ni'n defnyddio iaith arwyddion. Helpwch ni i annog ein cyfoedion a'n hathrawon sy'n clywed i ddysgu arwyddo.

Cyfathreba ein grŵp o arbenigwyr mewn ffyrdd gwahanol - lleferydd, iaith arwyddion neu gymysgiad o'r ddau.

Hoffwn annog myfyrwyr sy'n clywed i gymryd gwersi arwyddo, a fydd yn rhoi sgil ychwanegol iddynt i gynnwys yn ei CV. - Gwion

Y cefndir

Cyfathreba plant byddar mewn gwahanol ffyrdd. Defnyddia rhai pobl ifanc byddar iaith arwyddion fel eu hiaith gyntaf a'u dewis iaith.

Cydnabuwyd Iaith Arwyddion Prydain (IAP) yn iaith swyddogol yng Nghymru yn Ionawr 2004. Mae'n dra gwahanol i Saesneg. Mae'n iaith ynddi'i hun gyda'i geirfa a'i chystrawen ramadegol ei hun. I rai pobl fyddar, mae IAP hefyd yn gysylltiedig iawn â diwylliant Byddar. Gall nifer fawr o bobl ifanc byddar, nad yw eu hiaith gyntaf yn iaith arwyddion, ddewis defnyddio iaith arwyddion yn gymdeithasol. I'r bobl ifanc yma, gall iaith arwyddion gynnig ffordd i ymgysylltu â hunaniaeth fyddar a/neu'r gymuned fyddar.

Cyfathreba rhai plant a phobl ifanc byddar trwy ddefnyddio Saesneg / Cymraeg â Chymorth Arwyddion, sydd

yn defnyddio arwyddion IAP i gyd-fynd â chystrawen ramadegol yr iaith Saesneg neu'r Gymraeg.

Beth yw'r rhwystrau?

Gan nad oes un ysgol i ddisgyblion byddar yng Nghymru, mynychu'r mwyafrif llethol o ddisgyblion byddar ysgolion prif ffrwd neu ysgolion prif ffrwd sydd â chanolfan adnoddau arbenigol. Gall cael eu hamgylchynu gan ddisgyblion sy'n clywed olygu fod pobl ifanc byddar yn agored i deimladau o unigedd.

Mi fydd sicrhau bod pobl ifanc eraill yn yr ysgol yn gallu defnyddio iaith arwyddion yn helpu pobl ifanc byddar sy'n arwyddo i deimlo eu bod yn cael eu cynnwys mwy. Mae hefyd yn arfer da i staff heblaw athrawon cymorth arbenigol ddysgu ychydig o iaith arwyddion sylfaenol. Ni fwriedir i hyn gymryd lle'r angen am athrawon cymorth arbenigol, gan fod lefel uchel o iaith arwyddion yn angenrheidiol er mwyn cynnig cymorth i ddisgybl IAP (gweler adran un o'r papur hwn). Y syniad yw sicrhau bod pobl ifanc fyddar yn cael eu cynnwys ymhob agwedd ar fywyd ysgol.

Awgrymiadau

- Argymhella NDCS Cymru i Lywodraeth Cymru annog mwy o athrawon a disgyblion i ddysgu arwyddo.
- Byddai NDCS Cymru yn croesawu adolygiad o argaeledd cyrsiau IAP yng Nghymru ac ystyriaeth o sut y gellir gwella mynediad at y cyrsiau hyn.

4. Rhaid i fwy o athrawon fod yn fwy ymwybodol o fyddardod.

Golyga ymwybyddiaeth o fyddardod ddeall pa mor anodd y gall cyfathrebu fod i bobl fyddar a gwybod rhai ffyrdd syml ond effeithiol o sicrhau bod pobl fyddar yn cael eu cynnwys mewn sgysiau a gweithgareddau. Tynnodd ein harbenigwyr sylw at ba mor bwysig yw hyn i bob plentyn a pherson ifanc byddar.

*Pe bawn i'n gallu newid un peth i wneud yr ysgol yn well i bobl ifanc yng Nghymru, buaswn i'n dweud wrth bobl sy'n gallu clywed am arafu ac siarad yn glir i bobl fyddar -
Jodie*

*Hoffwn wneud pobl yn ymwybodol fy mod i'r un peth â phawb arall, dyw fod yn fyddar ddim yn beth mawr -
Ryan*

Y cefndir

Ledled y DU, dywed plant byddar wrthym yn aml eu bod angen i fwy o athrawon a disgyblion ddeall sut beth ydy bod yn fyddar fel y gallant gyfathrebu yn haws â phawb yn yr ysgol.

Gall diffyg ymwybyddiaeth o fyddardod effeithio ar allu plentyn i gymryd rhan mewn gwarsi. Er enghraifft, os nad yw athro'n wynebu'r dosbarth wrth iddo ei

annerch, mi fydd plant a phobl ifanc byddar yn colli'r hyn a ddywedir.

Mae diffyg ymwybyddiaeth o fyddardod hefyd yn rhwystr i blant a phobl ifanc fyddar mewn sefyllfaoedd cymdeithasol yn yr ysgol. Er enghraifft, efallai y bydd yn anodd darllen gwefusau mewn trafodaeth grŵp ac o ganlyniad, mi fydd pobl ifanc fyddar yn colli ychydig o'r wybodaeth y bydd eraill yn ei chlywed. Hefyd, heb ymwybyddiaeth briodol, gall gemau fel pêl-droed fod yn anodd os nad yw'r person ifanc yn gallu clywed y cyfarwyddiadau neu chwiban y dyfarnwr.

Beth yw'r rhwystrau?

Mewn amgylchedd lle mae diffyg ymwybyddiaeth o fyddardod ymhlith yr athrawon a'r disgyblion, gall plant a phobl ifanc byddar wynebu anawsterau tu mewn a thu allan i'r ystafell ddosbarth. Fe arwain hyn at adael pobl ifanc fyddar yn agored i gyrhaeddiad addysgol isel, i deimladau o unigedd ac i gael eu bwlio.

Weithiau, nid yw ymwybyddiaeth o fyddardod yn ymwneud dim ond â chynnwys plentyn byddar, gall hefyd olygu cydnabod bod y plentyn yn fyddar yn y lle cyntaf. Defnyddia nifer fawr o bobl ifanc fyddar ddyfeisiau clywed cynorthwyol a mynychant ysgol brif ffrwd lle gallant fod yr unig ddisgybl byddar ar y gofrestr. Yn gyffredinol, mae yna ddiffyg ymwybyddiaeth o'r ffaith nad yw dyfeisiau clywed cynorthwyol fel teclynnau clyw neu fewnblaniadau yn y cochlea yn adfer lefelau clywed "nodweddiadol". Felly, yn aml ni chydabyddir bod angen unrhyw gymorth cyfathrebu ychwanegol ar blentyn byddar.

Dylid nodi y bydd 80% o blant yn dioddef byddardod dros dro o ganlyniad i glust ludiog, ryw bryd cyn iddynt gyrraedd deg oed.^{viii} I nifer fawr o blant, gall y cyfnod o fyddardod dros dro

ddigwydd mwy nag unwaith neu'n barhaus, a gall effeithio'n ddifrifol ar eu gallu i gymryd rhan yn y gwersi. Buasai sicrhau fod athrawon yn ymwybodol o glust ludiog ac o awgrymiadau sylfaenol ynghylch ymwybyddiaeth o fyddardod helpu i leihau effaith clust ludiog ar y plant hyn. Gyda lefel o ymwybyddiaeth uwch, gall athrawon chwarae rôl i helpu adnabod plant sydd yn dioddef nam ar y clyw. Yn aml, mae'n bosib cymysgu nam ar y clyw â swildod, rhychwant sylw byr neu gamymddwyn cyffredinol.

Awgrymiadau

- O ystyried yr amllder uchel o fyddardod dros dro a'r ffaith bod y mwyafrif helaeth o blant byddar yng Nghymru yn mynychu ysgolion prif ffrwd, credwn ei bod yn hanfodol bod athrawon yn derbyn hyfforddiant ymwybyddiaeth o fyddardod ar lefel sylfaenol o. Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn ystyried cynnwys gwybodaeth sylfaenol ar fyddardod fel rhan o gyrsiau HCA, ANG neu'r Radd Meistr mewn Addysg newydd. Y mae NDCS Cymru wedi gweithio ar rai adnoddau i athrawon newydd gymhwyso gyda Chyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr a chroesawn y cyfle i ddarparu adnoddau a gwybodaeth debyg trwy Gymru gyfan.
- Mae NDCS Cymru yn siomedig gan nad yw'r hyfforddiant newydd ar gyfer CADY (Cydlynwyr Anghenion Dysgu Ychwanegol) a ddatblygwyd fel rhan o'r diwygiadau ADY, yn cynnwys unrhyw wybodaeth ar fyddardod, yn ôl y deallwn. Argymhellwn yn gryf i Lywodraeth Cymru ail ystyried y mater hwn. Chwery CADY rôl bwysig fel cyswllt

canolog ar gyfer anghenion
addysgol arbennig mewn ysgol.
Mae'n hanfodol bwysig eu bod yn
ymwybodol o'r ffaith y gall pobl
ifanc fyddar wynebu rhwystrau
sylweddol, a'u bod yn gwybod sut
i gael gwybodaeth bellach i
sicrhau bod yr ysgol yn cynnwys
y person ifanc byddar.

- Mae NDCS Cymru wedi gweithio gyda phobl ifanc byddar i ddatblygu ein hadnoddau "Look Smile Chat" sydd ar gael ledled y DU. Bwriad yr adnoddau hyn yw helpu ysgolion i ddysgu eu disgyblion am ymwybyddiaeth o fyddardod. Croesawn y cyfle i weithio gyda Llywodraeth Cymru i annog ysgolion trwy Gymru gyfan i ddefnyddio'r adnoddau hyn.

Gwybodaeth bellach

Diolch am ddarllen y papur hwn ac am wyllo ein deiseb fideo. Gobeithiwn y bydd Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda ni i weithredu yn erbyn y rhwystrau hyn i blant a phobl ifanc trwy Gymru gyfan.

Am wybodaeth bellach cysylltwch â campaigns.wales@ndcs.org.uk, neu ffoniwch 029 20373474.

Diolch.

Atodiad

Ystadegau'r bwllch mewn cyrhaeddiad

Cyfnod Allweddol 4

Mae'r data ar lefelau cyrhaeddiad plant byddar ar gael ers 2005. Dengys fod y bwllch cyrhaeddiad rhwng disgyblion byddar a'u cyfoedion yn eithaf cyson. Er i'r bwllch leihau'n sylweddol yn 2011, yr ydym yn siomedig bod y bwllch hwn wedi lledu unwaith eto. Yn 2012, yr oedd disgyblion byddar 26% yn llai tebygol o gyflawni pum TGAU gradd A*-C na phlant eraill.

Yr ydym hyd yn oed yn fwy pryderus bod y bwllch cyrhaeddiad ar gyfer graddau llwyddo uwch mewn pynciau craidd Saesneg/Cymraeg, Mathemateg a Gwyddoniaeth wedi lledu i 41%. Dyma'r ffigur uwch a gofnodwyd ers dechrau cadw cofnodion.

Blwyddyn	Bwllch cyrhaeddiad ar gyfer cyflawni 5 TGAU gradd A*-C (%)	Bwllch cyrhaeddiad ar gyfer cyflawni gradd A*-C mewn Saesneg/Cymraeg, Mathemateg a Gwyddoniaeth (%)
2012	26	41
2011	12	19
2010	29	33
2009	15	13
2008	30	27
2007	27	27
2006	26	38
2005	29	36

Cyfnodau Allweddol 1-3

Yr ydym yn falch ein bod ni wedi gweld peth gwelliant dros y blynyddoedd diwethaf mewn cyrhaeddiad disgyblion byddar yng Nghyfnodau Allweddol 1-3. Ond parhawn i bryderu bod y bwllch

cyrhaeddiad dal yn annerbyniol o uchel i ddisgyblion byddar ym mhob lefel Cyfnod Allweddol. Yn 2012:

- Yr oedd disgyblion byddar yng Nghyfnod Allweddol 1 yn 15% yn llai tebygol o gyflawni'r Dangosydd y Cyfnod Sylfaen
- Yr oedd disgyblion byddar yng Nghyfnod Allweddol 2 yn 15% yn llai tebygol o gyflawni'r Dangosydd Pynciau Craidd
- Yr oedd disgyblion byddar yng Nghyfnod Allweddol 3 yn 19% yn llai tebygol o gyflawni'r Dangosydd Pynciau Craidd

* Sylwer:

Dengys yr holl ffigurau pa mor debygol yw hi (fel canran) na fydd plant byddar yn llwyddo cystal â'u cyfoedion sy'n clywed.

Y mae mathau penodol o anghenion addysgol arbennig (AAA) heblaw am fyddardod wedi eu heithrio'n benodol o'r data er mwyn hwyluso'r cymharu. Cymherir cyrhaeddiad disgyblion byddar sydd heb unrhyw AAA ychwanegol â lefelau cyrhaeddiad disgyblion nad ydynt wedi cofrestru AAA.

Cyfeirir "Dangosydd y Cyfnod Sylfaen" at gyrraedd y lefel disgwylidig neu uwch mewn Saesneg/Cymraeg, Datblygiad Personol a Chymdeithasol a Mathemateg.

Cyfeirir "Dangosydd Pynciau Craidd" at gyrraedd y lefel disgwylidig neu uwch mewn Saesneg neu Gymraeg (iaith gyntaf), Mathemateg a Gwyddoniaeth yn gyfunol. I'r rhan fwyaf o ddisgyblion, disgwylir iddynt gyrraedd lefel 4 yng Nghyfnod Allweddol 2 a lefel 5 yng Nghyfnod Allweddol 3.

Ceir gwybodaeth fwy manwl am y data cyrhaeddiad hwn yn www.ndcs.org.uk/ClosetheGapWales.

Cyfeiriadau

ⁱ Am wybodaeth bellach am ddata cyrrhaeddiad, ymwelwch â http://www.ndcs.org.uk/professional_support/national_data/education_data_in.html.

ⁱⁱ Ceir adroddiad CRIDE (Consortiwm Ymchwil i Addysg Fyddar) ar arolwg 2012 ar ddarpariaeth addysgol i blant byddar yng Nghymru yn http://www.ndcs.org.uk/professional_support/national_data/uk_education.html.

ⁱⁱⁱ Mae data ar y niferoedd o weithwyr proffesiynol arbenigol sy'n gweithio ledled Cymru ar gael o'r Consortiwm Ymchwil i Addysg Fyddar a gellir defnyddio'r data hwn mewn adolygiad o'r math.

^{iv} Canllawiau Clinigol, Sefydliad Cenedlaethol dros lechyd a Rhagoriaeth Glinigol (2008), *Surgical management of otitis media with effusion in children*, tudalen 1, adnod 1.1.

^v Mae'r mudiadau hyn yn cynnwys: Action on Hearing Loss Cymru, Afasic Cymru, Awtistiaeth Cymru, Cymdeithas Brydeinig Athrawon Pobl Fyddar, Deaf Access Cymru, Cymdeithas Syndrom Down, Cymdeithas Genedlaethol Awtistiaeth Cymru, Cymdeithas y Byddar Gogledd Cymru, RNIB Cymru, SENSE Cymru.

^{vi} Am wybodaeth bellach, ymwelwch â http://www.ndcs.org.uk/about_us/campaign_with_us/wales/sounds_good/index.html

^{vii} NDSCS Cymru (Rhagfyr 2011) *Let's Make a New Year's Resolution that Sounds Good!*

^{viii} Canllawiau Clinigol, Sefydliad Cenedlaethol dros lechyd a Rhagoriaeth Glinigol (2008), *Surgical management of otitis media with effusion in children*, tudalen 1, adnod 1.1.